5

കൂട്ടായ കുമ്പസാരം

റഷ്യൻ ഓർത്തഡോക്സ് സഭയ്ക്ക് ആയിരം വർഷം തികഞ്ഞതിന്റെ ആഘോഷങ്ങൾ ആരംഭിക്കുന്നതിനു തൊട്ടുമുമ്പ് 1988 ഏപ്രിൽ മാസത്തിൽ ക്രെംലിൻ കൊട്ടാരത്തിൽ ഒരു കുമ്പസാരം നടന്നു. റഷ്യൻ സഭയുടെ പാത്രിയർക്കീസായ പീമെൻ ബാവായും റഷ്യൻ കമ്യൂണിസ്റ്റ് പാർട്ടിയുടെ ജനറൽ സെക്രട്ടറിയായ ഗോർബച്ചേവും തമ്മിലായിരുന്നു പരസ്യമായ ആ കുമ്പസാരം.

പാത്രിയർക്കീസിനെ ക്രെംലിനിൽ സ്വീകരിച്ചുകൊണ്ടു സോവിയറ്റു യൂണിയനിലെ അതിശക്തനായ ആ നേതാവ് ഹൃദയസ്പർശിയായ ഒരു പ്രസംഗം ചെയ്തു. കഴിഞ്ഞ എഴുപതു വർഷങ്ങളായി കമ്യൂണിസ്റ്റ് ഭരണകൂടത്തിൽനിന്നും ഓർത്തഡോക്സ് സഭ അനുഭവിക്കേണ്ടി വന്ന പീഡനങ്ങളെക്കുറിച്ചു റഷ്യയിലെ പരമാധികാരിയായ ആ കമ്യൂണിസ്റ്റ് നേതാവ് പരിതപിച്ചു. അതെല്ലാം യഥാർത്ഥ സോഷ്യലിസ്റ്റ് വ്യവസ്ഥിതിയിൽ നിന്നുള്ള വ്യതിയാനങ്ങളായിരുന്നു എന്ന് അദ്ദേഹം ഏറ്റുപറഞ്ഞു. സഭയുടെ നല്ല സംഭാവനകളെ അദ്ദേഹം അംഗീകരിച്ചു. സഭയും ഗവൺമെന്റും തമ്മിൽ ക്രിയാത്മകമായ ഒരു പുതിയ സമീപനം അദ്ദേഹം വാഗ്ദാനം ചെയ്തു.

മറുപടിയായി അതേ പശ്ചാത്താപത്തിന്റെ ആത്മാവിൽ പാത്രിയർക്കീസ് കമ്യൂണിസ്റ്റ് രാഷ്ട്രത്തലവന്റെ മുൻപിൽ സഭയുടെ കഴിഞ്ഞകാല വീഴ്ചകളെക്കുറിച്ചു ദുഃഖിച്ചു. പുതിയ മാറ്റങ്ങളിൽ സന്തുഷ്ടി പ്രകടിപ്പിച്ചു. ജനങ്ങൾക്കു യഥാർത്ഥ നീതിയും സമത്വവും സമാധാനവും കൈവരുത്തുന്നതിനു രാഷ്ട്രനേതാക്കന്മാരോടൊപ്പം സഭാംഗങ്ങൾ നിലകൊള്ളുമെന്നു ഉറപ്പുകൊടുക്കയും ചെയ്തു.

ഗ്ലാസ്നോസ്റ്റ്, പെരെസ്ത്രോയിക്കാ എന്നീ വാക്കുകളൊക്കെ ഈ സന്ദർഭത്തെ വിശേഷിപ്പിക്കാൻ ചിലർ ഉപയോഗിച്ചേക്കാം. പക്ഷേ, ഇതൊരു കുമ്പസാരമായിരുന്നു. വളരെ പഴയ മട്ടിലുള്ള ഒരു സത്യകുമ്പസാരം. രാഷ്ട്രത്തലവനെ അഭിസംബോധന ചെയ്തപ്പോൾ, സാധാരണ അത്തരം ഔപചാരിക സന്ദർഭങ്ങളിൽ ചെയ്യേണ്ടതുപോലെ മിസ്റ്റർ ഗോർബച്ചേവ് എന്നല്ല പാത്രിയർക്കീസ് വിളിച്ചത്. 'ബഹുമാന്യനായ മിഖായേൽ സെർഗ്യേവിച്ച്' എന്ന ഓമനപ്പേര് വിളിച്ച പാത്രിയർക്കീസ് അദ്ദേഹത്തിന്റെ സ്നേഹവും ആഴമായ ആത്മീയബന്ധവും പ്രകടമാക്കി.

ഇവിടെ കുമ്പസാരത്തിന്റെ സാമൂഹ്യമാനം (Social dimension) തെളി

ഞ്ഞുനിൽക്കുന്നു. റഷ്യയിൽ സഭയും രാഷ്ട്രവും തമ്മിൽ സങ്കീർണമായ ഒരു ബന്ധമാണ് നിലനിന്നിരുന്നത്. റഷ്യൻ ജനതയ്ക്ക് സ്വന്തമായ ലിപിയും എഴുത്തുഭാഷയും സംസ്ക്കാരികമായ തനിമയും നൽകിയതു റഷ്യൻ ഓർത്തഡോക്സ് സഭയായിരുന്നു. നിരവധി നിർണായക നിമിഷങ്ങളിൽ വിദേശാക്രമണങ്ങൾക്കെതിരെ ഒരു വൻകോട്ട പോലെ നിലകൊണ്ടു സഭ ജനങ്ങളെ സംരക്ഷിച്ചു. വിവിധ ഗോത്രങ്ങളിലായി തമ്മിലടിച്ചു കഴിഞ്ഞിരുന്ന റഷ്യൻ ജനതയെ സഭയാണ് ഒന്നാക്കിയത്.

പക്ഷേ, ചരിത്രത്തിന്റെ ചില ദശാസന്ധികളിൽ ഔദ്യോഗിക സഭാനേതൃത്വം മർദ്ദക ഭരണകൂടത്തിന്റെയും ഉപരിവർഗ്ഗത്തിന്റെയും ചട്ടുകമായിത്തീർന്നു തെറ്റായ മാർഗത്തിൽ ചരിച്ചിട്ടുണ്ട്. അതിനുള്ള തിരിച്ചടിയായിരുന്നു ഒക്ടോബർ വിപ്ലവം തൊട്ടു റഷ്യൻസഭ അനുഭവിച്ചത്.

റഷ്യൻ സമൂഹത്തിൽ യഥാർത്ഥ നീതിയും സമത്വവും കൈവരുത്തുവാൻ ആരംഭിച്ച സോഷ്യലിസ്റ്റ് വിപ്ലവം കുറെ കഴിഞ്ഞപ്പോൾ ജനങ്ങൾക്കു യഥാർത്ഥ സ്വാതന്ത്ര്യം നിഷേധിക്കുന്നതും മനുഷ്യാവകാശധ്വംസകവുമായ ഭരണകൂടങ്ങൾക്കു ജന്മം നൽകി. രാഷ്ട്രനേതൃത്വവും തെറ്റായ വഴികളിലേക്ക് നീങ്ങി.

സഭയും രാഷ്ട്രവും ഈ ക്രെംലിൻ കുമ്പസാരത്തിലൂടെ തങ്ങളുടെ തെറ്റുകൾ ഏറ്റുപറഞ്ഞു പശ്ചാത്താപത്തോടെ പരസ്പരം സ്വീകരിക്കയും സ്വാതന്ത്ര്യത്തിലും നീതിയിലും ജനക്ഷേമത്തിലും ഊന്നിയ പുതിയൊരു ബന്ധം ഇനിയുണ്ടാകുമെന്നു പരസ്പരം ഉറപ്പുകൊടുക്കയും ചെയ്തു.

സാധാരണഗതിയിൽ ഒരു വ്യക്തിയുടെ അനുതാപം, ഏറ്റുപറച്ചിൽ, മാനസ്സാന്തരം എന്നിവയോടാണു നാം കുമ്പസാരത്തെ ബന്ധിപ്പിക്കുന്നത്. ഇതുപോലെതന്നെ സുപ്രധാനമാണു കുമ്പസാരത്തിന്റെ സാമൂഹ്യമാനം, അഥവാ, സമൂഹങ്ങളുടെ അനുതാപം, ഏറ്റുപറച്ചിൽ, മാനസ്സാന്തരം എന്നിവ. ഒരു വ്യക്തിയുടെ യഥാർത്ഥ കുമ്പസാരത്തിന് അനേകം സൽഫലങ്ങൾ ചുറ്റുപാടും ഉളവാക്കാൻ കഴിയുന്നതുപോലെ, സമൂഹത്തിന്റെ കുമ്പസാരത്തിനു വ്യാപകമായ സൽഫലങ്ങളെ ഉണ്ടാക്കുന്നതിനും ചരിത്രത്തിന്റെ ഗതിയെ അഭികാമ്യമായ രീതിയിൽ തിരിച്ചുവിടുന്നതിനും കഴിയും.

സമൂഹം ഒന്നടങ്കം ക്രിസ്തീയ വിശ്വാസം സ്വീകരിക്കാനിടയാക്കിയ ബഹുജന മാനസ്സാന്തരം (mass conversion) ചിലപ്പോൾ ചരിത്രത്തിലുണ്ടായിട്ടുണ്ട്. കുസ്തന്തീനോസ് ചക്രവർത്തിയുടെ കാലത്തു ക്രിസ്തീയ വിശ്വാസം സ്വീകരിച്ച റോമൻ സാമ്രാജ്യത്തിലെ പ്രജകൾ, മൂന്നാം നൂറ്റാണ്ടിൽ രാഷ്ട്രമെന്ന നിലയിൽ ക്രിസ്തുവിലുള്ള വിശ്വാസത്തെ സ്വീകരിച്ച അർമ്മീനിയക്കാർ, ഒൻപതാം നൂറ്റാണ്ടിൽ ക്രിസ്തുമതം സ്വീകരിച്ച റഷ്യൻ

ജനത ഇങ്ങനെ ജനത ഒന്നടങ്കം ക്രിസ്തീയ വിശ്വാസത്തിലേക്കു വന്ന സംഭവങ്ങളെ ചരിത്രകാരന്മാർ സംശയദൃഷ്ടിയോടെ വീക്ഷിക്കുന്നു. വ്യക്തിപരമായ ബോധ്യത്തേക്കാളുപരി, ഭരണകർത്താക്കളുടെ പ്രേരണ, സാമൂഹ്യസമ്മർദ്ദങ്ങൾ തുടങ്ങിയവയാണ് ഇത്തരം മാനസ്സാന്തരത്തിനു പുറകിൽ എന്ന ആരോപണം ഒരളവുവരെ ശരിയാണ്. വ്യക്തിപരവും യുക്തിപൂർവകവുമായ വിശ്വാസത്തിൽ മാത്രം ക്രിസ്തീയതയുടെ അർത്ഥം കാണുന്ന ചരിത്രകാരന്മാരാണു കൂടുതലും ഈ ആരോപണം ഉന്നയിക്കുന്നത്.

എന്നാൽ ഇതിനൊരു മറുവശമുണ്ട്. ഭരണകർത്താക്കളുടെ മാതൃക അനുകരിച്ചോ സമൂഹത്തിന്റെ ഒഴുക്കനുസരിച്ചോ എങ്ങിനെയാണെങ്കിലും പുതിയ വിശ്വാസം സമൂഹം മുഴുവനായും സ്വീകരിക്കുമ്പോൾ വിപ്ലവകരമായ മാറ്റങ്ങളാണു സമൂഹത്തിൽ ഉളവാകുന്നത്. സമൂഹത്തിന്റെ ധാർമ്മികമൂല്യങ്ങളിലും സദാചാരരീതികളിലും സാമൂഹ്യബന്ധങ്ങളിലും വൻ മാറ്റങ്ങൾ ഉണ്ടാകുന്നു. വിവാഹബന്ധം തന്നെ ഉദാഹരണമായെടുക്കാം. ബഹുഭാര്യത്വം, ബഹുഭർതൃത്വം എന്നിവയും അവയോടു ബന്ധപ്പെട്ട നിരവധി ആചാരങ്ങളും മനുഷ്യപീഡനവും നിലനിന്നിരുന്ന സമൂഹങ്ങളിൽ ക്രിസ്തീയ വിശ്വാസം സമൂലപരിവർത്തനം വരുത്തി മനുഷ്യജീവന്റെ അന്തസ്സ്, പരസ്പര ബഹുമാനം, സത്യസന്ധത, സാമൂഹ്യസമത്വം, സ്വാതന്ത്ര്യബോധം, പ്രത്യാശ തുടങ്ങിയ മൂല്യങ്ങളെല്ലാം പല സമൂഹങ്ങളിൽ രൂഢമൂലമാക്കുന്നതിനു ക്രിസ്തീയ വിശ്വാസത്തിന്റെ സാമൂഹ്യ സ്വാംശീകരണം കാരണമായി. ഈ മാറ്റങ്ങളെ നമുക്കു സമൂഹത്തിന്റെ മാനസ്സാന്തരം എന്നു വിളിക്കാം. വ്യക്തിക്കുണ്ടാകുന്ന മാനസ്സാന്തരം എല്ലായ്പോഴും സമൂഹഘടനകളെ മാറ്റിമറിക്കാൻ ശക്തമാകണമെന്നില്ല. പല വ്യക്തികളും തങ്ങളുടെ മാനസാന്തരത്തെ വ്യക്തിപരമായ മണ്ഡലത്തിൽ ഒതുക്കി നിർത്തുകയും ചെയ്യുന്നു. എന്നാൽ സമൂഹത്തിന്റെ മാനസാന്തരം രാഷ്ട്രീയ സംവിധാനത്തെയും, ഭരണഘടനകളെയും സാമൂഹ്യനിയമങ്ങളെയും നല്ല രീതിയിൽ പുനഃസംഘടിപ്പിക്കുവാൻ ശക്തമായിത്തീരുന്നു.

ആധുനികകാലത്തു സമൂഹം പശ്ചാത്തപിക്കുന്നതിനു നിരവധി ഉദാഹരണങ്ങൾ ചൂണ്ടിക്കാണിക്കുവാൻ കഴിയും. രണ്ടാം ലോകയുദ്ധകാലത്തു ജർമ്മൻ ജനതയുടെ നേതാവായി ഉയർന്ന ഹിറ്റ്ലർ യഹൂദവംശത്തെ തുടച്ചുനീക്കുവാൻ നടത്തിയ അതിനിഷ്ഠൂരമായ പ്രവർത്തനങ്ങൾ മനുഷ്യചരിത്രത്തിലെ ഏറ്റവും ഇരുണ്ട അദ്ധ്യായങ്ങളിലൊന്നാണ്. ജർമ്മൻ ജനതയിൽ ഒരു നല്ല പങ്കും ഇന്ന് അതിൽ അനുതപിക്കുന്നു. ലക്ഷോപലക്ഷം മനുഷ്യരെ ചുട്ടുകരിച്ച നാറ്റ്സി കോൺസെൻട്രേഷൻ ക്യാമ്പുകളിലേക്ക് അനുതാപത്തിന്റെ കണ്ണീരോടുകൂടി തീർത്ഥാടനം നടത്തുന്ന ജർമ്മൻ യുവജനങ്ങളെ ഇന്നു ധാരാളം കാണാൻ കഴിയും.

കൊളോണിയൽ വാഴ്ചക്കാലത്ത് ഏഷ്യയിലും ആഫ്രിക്കയിലും ലാറ്റിൻ അമേരിക്കയിലുമുള്ള പാവപ്പെട്ട രാജ്യങ്ങളെ അടക്കി ഭരിക്കയും ഞെക്കിപ്പിടിക്കുകയും മനുഷ്യാന്തസ്സിനെ ചവിട്ടിമെതിക്കയും ചെയ്ത കൊളോണിയൽ സാമ്രാജ്യങ്ങൾ ഇന്ന് ഏറെക്കുറെ അവരുടെ പ്രവർത്തനങ്ങളിൽ പശ്ചാത്താപം പ്രകടിപ്പിക്കുന്നുണ്ട്. ഇത്തരം പശ്ചാത്താപ പ്രകടനത്തിൽ രാഷ്ട്രങ്ങളോ ജനതകളോ പൂർണമായും പങ്കുചേരുന്നുണ്ടെന്നു പറഞ്ഞുകൂടാ. ഉണ്ടായിരുന്നെങ്കിൽ ദക്ഷിണാഫ്രിക്കാ പോലുള്ള സ്ഥലങ്ങളിൽ വെള്ളക്കാരുടെ മർദ്ദക ഭരണകൂടങ്ങളെ നിലനിർത്തുവാൻ ബ്രിട്ടനും അമേരിക്കയും സഹായിക്കയില്ലായിരുന്നു. പക്ഷേ, പശ്ചാത്താപത്തിന്റെ ആത്മാർത്ഥമായ ലക്ഷണങ്ങൾ കാണിക്കുന്ന ഒരു നല്ല വിഭാഗം ആളുകൾ പാശ്ചാത്യ രാജ്യങ്ങളിലുണ്ട് എന്നതു വാസ്തവമാണ്.

സാമ്പത്തിക - സാമൂഹ്യ മണ്ഡലങ്ങളിൽ അന്താരാഷ്ട്രീയമായി പല രാജ്യങ്ങളും അനുതാപത്തിന്റെയും കുമ്പസാരത്തിന്റെയും പടികടന്നെങ്കിൽ മാത്രമേ, സമാധാനവും നീതിയും മനുഷ്യരാശിക്ക് ഉറപ്പാകയുള്ളൂ. പാവപ്പെട്ട ജനതകളെ ചൂഷണം ചെയ്യുന്ന ബഹുരാഷ്ട്ര കമ്പനികളും മറ്റു രാജ്യങ്ങളിലെ രാഷ്ട്രീയ വ്യവസ്ഥിതിയെ തകിടം മറിക്കാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കുന്ന വൻകിട രാഷ്ട്രങ്ങളും ആയുധശേഖരണത്തിലൂടെയും വിൽപ്പനയിലൂടെയും മനുഷ്യവർഗ്ഗത്തെ നാശത്തിലേക്കു നയിക്കുന്ന രാഷ്ട്രീയ-സാമ്പത്തിക താല്പര്യങ്ങളും ശരിക്കും കുമ്പസാരിക്കാതെ നമ്മുടെ ലോകത്തിൽ നന്മ കൈവരുകയില്ല. അഖിലലോക സഭാകൗൺസിൽ പോലെയുള്ള പല രാഷ്ട്രീയേതര സംഘടനകളുടെയും പ്രധാന ശ്രമം ഈയൊരു ബോധം അന്താരാഷ്ട്രതലത്തിൽ സൃഷ്ടിച്ച് ഒരു സാമൂഹ്യ മാനസാന്തരത്തിനു വഴിയൊരുക്കുകയെന്നതാണ്.

പക്ഷേ ഇതു ദുഷ്കരമായൊരു യത്നമാണ്. വ്യക്തികളുടെ മനസ് അനുതാപത്തിനു വഴങ്ങാതെ കഠിനമാകുന്നതുപോലെ സമൂഹത്തിന്റെ മനസ്സും കഠിനമാകാം. ഭോപ്പാലിൽ സംഭവിച്ച മഹാദുരന്തത്തിൽ സഹതപിക്കാത്ത വ്യക്തികൾ ഒരു പക്ഷേ ലോകത്തിൽ ആരും കാണുകയില്ല. പക്ഷേ അനേകായിരങ്ങളെ നിരാലംബരും രോഗികളുമാക്കിയ ആ ദുരന്തത്തിനു കാരണമായ യൂണിയൻ കാർബൈഡ് എന്ന ഭീമൻ ബഹുരാഷ്ട്രകമ്പനി ദുഃഖിക്കുകയോ പശ്ചാത്തപിക്കയോ ചെയ്യുന്നില്ല. തങ്ങളുടെ വാർഷിക വരുമാനത്തിന്റെ വളരെച്ചെറിയൊരംശം ദുരന്തത്തിനിരയായവർക്കു നൽകാൻ അവർ സന്മനസ്സു കാണിച്ചിരുന്നെങ്കിൽ, ഇപ്പോൾ സമ്മർദ്ദം കൊണ്ട് കൊടുക്കാമെന്നു സമ്മതിച്ചിരിക്കുന്ന പണത്തിന്റെ എത്രയോ ഇരട്ടിയാകുമായിരുന്നു അത്. ഇവിടെ പണം മാത്രമല്ല പ്രശ്നം. കൊള്ളലാഭമെടുക്കാൻ വേണ്ടി പാവപ്പെട്ട രാജ്യത്തെ പാവങ്ങളിൽ പാവങ്ങളായവരെ ഊറ്റിപ്പിഴിയുകയും നശിപ്പിക്കയും ചെയ്യുന്നതു തെറ്റാണെ

ന്നുള്ള ധാർമ്മികബോധം ഈ അമേരിക്കൻ കമ്പനിക്കില്ല. കാരണം ലാഭത്തിലും മുതലിലും അധികാരത്തിലും മാത്രം വിശ്വാസമർപ്പിച്ചിരിക്കുന്ന ഒരു സംസ്കാരത്തിലാണ് ആ കമ്പനിയുടെ വേരുകൾ. അതുകൊണ്ട് പതിനായിരങ്ങളെ കൊന്നാലും കമ്പനിക്കു ലാഭമുണ്ടാക്കാൻ കഴിയുമെങ്കിൽ അതു വൻവിജയമായും പുരോഗതിയുടെ അടയാളമായും അവർ കരുതുന്നു. വ്യക്തികൾ അനുതപിച്ചാലും സമൂഹം അനുതപിക്കണമെന്നു നിർബന്ധമില്ല ഇവിടെയാണു സാമൂഹ്യ മാനസാന്തരത്തിന്റെ പ്രസക്തി നാം കാണേണ്ടത്.

നമ്മുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളിൽ പൊതുവേ കാണുന്ന ഒരു ആന്തരിക വൈരുദ്ധ്യമുണ്ട്. വ്യക്തി ചെയ്യരുതെന്നു അനുശാസിക്കുന്ന കാര്യങ്ങൾ സമൂഹം ചെയ്യുമ്പോൾ നമ്മുടെ ധർമ്മശാസ്ത്രം അവയെ ന്യായീകരിക്കുന്നു. ഉദാഹരണമായി, ഒരു വ്യക്തി മറ്റൊരുവനെ കൊല്ലുന്നതു കഠിനമായ തെറ്റാണെന്നു നാം പറയുന്നു. എന്നാൽ ഒരു രാജ്യവും മറ്റൊരു രാജ്യവുമായി യുദ്ധം ചെയ്യുമ്പോൾ ആ വ്യക്തി തന്നെ എതിർചേരിയിലുള്ള വ്യക്തികളെ കൊല്ലുന്നതു തെറ്റല്ലെന്നു മാത്രമല്ല, അങ്ങനെ കൊല്ലുന്നവനെ രാജ്യം ബഹുമാനിക്കയും, വീരശൃംഖലകൾ സമ്മാനിക്കയും ചെയ്യുന്നു. സ്വന്തം രാജ്യത്തിന്റെ സുരക്ഷിതത്വം എന്ന തത്വത്തിന്റെ അടിസ്ഥാനത്തിലാണ് ഇവിടെ കൊലപാതകത്തെ ന്യായീകരിക്കുന്നതും കൊലയാളിയെ ബഹുമാനിക്കുന്നതും, പക്ഷേ, ചരിത്രം നമ്മെ പലപ്പോഴും പഠിപ്പിച്ചിട്ടുള്ളതുപോലെ, രാജ്യസ്നേഹം, വംശസ്നേഹം തുടങ്ങിയവ നല്ല മൂല്യങ്ങളായി നാം കരുതുന്നുണ്ടെങ്കിലും, പല അവസരങ്ങളിലും ഇവ അന്ധമായിത്തീർന്ന് ഒടുങ്ങാത്ത വൈരവും, വിദ്വേഷവും അഹങ്കാരവും സൃഷ്ടിക്കാൻ കാരണമാകുന്നു. അഡോൾഫ് ഹിറ്റ്ലറും അയാളെ പിൻതുടർന്ന നല്ലൊരു ശതമാനം ജർമ്മൻ ജനതയും ദേശസ്നേഹത്തിന്റെയും വംശസ്നേഹത്തിന്റെയും പേരിലാണു മനുഷ്യചരിത്രത്തിലെ ഏറ്റവും കിരാതമായ പ്രവർത്തനത്തിലേർപ്പെട്ടത് എന്നു നാം ഓർക്കുക.

വ്യക്തി കോഴ വാങ്ങുകയോ കൊടുക്കുകയോ ചെയ്യരുതെന്ന് ഉപദേശിക്കുന്ന മതങ്ങൾ, സ്വന്തം സ്ഥാപനങ്ങളോ സംഘടനകളോ സാമൂഹ്യതലത്തിൽ കോഴ വാങ്ങിച്ചാൽ അതിനെ എതിർക്കുന്നില്ല. വ്യക്തികൾ പരസ്പരം ബഹുമാനിക്കയും സഹായിക്കയും ചെയ്യണമെന്ന് അനുശാസിക്കുന്ന സമൂഹങ്ങൾ ഇതര സമൂഹങ്ങളുമായി വിദ്വേഷം വച്ചുപുലർത്തുന്നതിനെ ന്യായീകരിക്കുന്നു . ഇതാണു ധർമ്മശാസ്ത്രങ്ങളിലെ ആന്തരിക വൈരുദ്ധ്യമെന്നു സൂചിപ്പിച്ചത്.

ക്രിസ്തീയ ധർമ്മശാസ്ത്രത്തിന്റെ വെളിച്ചത്തിൽ ഈ വൈരുദ്ധ്യത്തെ ന്യായീകരിക്കാനാവില്ല. സഭാംഗങ്ങളായ വ്യക്തികൾ അനുഷ്ഠിക്കണമെന്നു സഭ അനുശാസിക്കുന്ന ധാർമ്മിക പ്രമാണങ്ങൾ സഭയുടെ പൊതു

ജീവിതത്തിലും പാലിക്കപ്പെടേണ്ടതാണ്. നോമ്പിലെ പ്രാർത്ഥനകളിൽ വിശേഷിച്ചും വ്യക്തികൾ നീതിപൂർവകമായ ജീവിതം പിൻതുടരണമെന്നും ദരിദ്രർക്കും പീഡിതർക്കും ന്യായം പാലിച്ചുകൊടുക്കണമെന്നുമുള്ള ഉൽബോധനങ്ങൾ ധാരാളമാണ്. ഇതു വ്യക്തിയോടു മാത്രമായി നടത്തുന്ന ധാർമ്മികോൽബോധനമായി നാം കരുതരുത്. സമൂഹത്തിൽ നീതിപൂർവകമായ ഘടനകൾ സൃഷ്ടിക്കാനും സമൂഹത്തിലെ അന്യായത്തിനും അധർമ്മത്തിനുമെതിരെ ആഞ്ഞടിക്കാനും സഭയെന്ന നിലയിൽ നമുക്കു ചുമതലയുണ്ടെന്നും ഇതു നമ്മെ ഓർമ്മിപ്പിക്കുന്നു. വ്യക്തി അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ധാർമ്മിക പ്രമാണവും സമൂഹം അനുഷ്ഠിക്കേണ്ട ധാർമ്മിക പ്രമാണവും തമ്മിൽ പരസ്പരം ബന്ധമില്ലാതെ വരുന്നതു ക്രിസ്തീയ തത്വങ്ങൾക്കു നിരക്കുന്നതല്ല.

കുറ്റം ഏറ്റുപറഞ്ഞു പരസ്യമായി കുമ്പസാരിക്കുന്ന സമൂഹങ്ങളെയും സംഘടനകളെയും നാം അധികം കാണാറില്ല. ഒന്നാമത്തെ കാരണം സമൂഹങ്ങൾക്കു ചുരുക്കമായേ കുറ്റബോധം വരാറുള്ളൂ എന്നതാണ്. കുറ്റബോധം ഉണ്ടായാൽ തങ്ങളുടെ താൽപ്പര്യങ്ങൾ ഹനിക്കപ്പെടും എന്നു വിചാരിക്കുന്ന ശക്തികൾ സമൂഹത്തിനുള്ളിൽ പ്രവർത്തിച്ച് തെറ്റിനെ ശരിയാക്കാൻ ശ്രമിച്ചുകൊണ്ടിരിക്കും. പഴയനിയമ പ്രവാചകന്മാരുടെ പ്രധാന ശ്രമങ്ങളിലൊന്നു യഹൂദസമൂഹത്തെ അതിന്റെ തന്നെ കുറ്റങ്ങളെക്കുറിച്ചു ബോധമുള്ളതാക്കുക എന്നതായിരുന്നു. എപ്പോഴും സംഘടിത മതവും സംഘടിതമായ പ്രത്യയശാസ്ത്രങ്ങളും പൊതുവായ ആത്മവിമർശനത്തിനും കുറ്റബോധത്തിനും എതിരായി നിൽക്കും. കർത്താവു തന്റെ പ്രവചനദൗത്യം യഹൂദ സമൂഹത്തിൽ നിറവേറ്റാൻ യത്നിച്ചു. പക്ഷേ സമൂഹഹൃദയം കഠിനമായിത്തീർന്നു. അതുകൊണ്ടു സമൂഹം സ്വയം ന്യായവിധിയിലേക്കു പ്രവേശിക്കയും ചെയ്യുന്നു.

കുറ്റബോധമുണ്ടായെങ്കിലെ അനുതാപവും ഏറ്റുപറച്ചിലുമുണ്ടാകൂ. സ്വന്തം വീഴ്ചകൾ ആത്മാർത്ഥതയോടെ ഏറ്റുപറയുന്ന സമൂഹങ്ങളും സഭകളും ഉണ്ടെങ്കിൽ അതു നമ്മുടെ ലോകചരിത്രത്തെ നിർണായകമായി സ്വാധീനിക്കയും മനുഷ്യരാശിക്കു നന്മയുടെ പുതിയ ചക്രവാളങ്ങളെ കണ്ടെത്തുകയും ചെയ്യും. അതിനുള്ള ഒരു നല്ല ഉദാഹരണമാണ് റഷ്യൻ ഓർത്തഡോക്സ് സഭയുടെയും റഷ്യൻ സോഷ്യലിസ്റ്റ് ഭരണകൂടത്തിന്റെയും പരസ്പര കുമ്പസാരത്തിൽ ചൂണ്ടിക്കാണിച്ചത്. യുദ്ധഭീഷണി കൊണ്ടും പരസ്പരഭീതി കൊണ്ടും കലുഷമായിരുന്ന നമ്മുടെ ലോകത്തിൽ പുതിയ പ്രത്യാശയുടെ ചില എളിയ തിരിനാളങ്ങളെങ്കിലും കൊളുത്തുവാൻ അതിനു കഴിഞ്ഞു.

സമൂഹ മാനസാന്തരവും കൂട്ടായ കുമ്പസാരവും നമ്മുടെ ലോകത്തിന്റെ അടിയന്തിരമായ ആവശ്യങ്ങളാണ്.